

Diplomová práce: Sociálno-psychologické príčiny a legalizácia holocaustu

Autor : Lukáš Paleček

Konzultant : JUDr. Jan Kosek

Oponent : doc. PhDr. Ivan Mucha, CSc.

Vyjádření konzultanta

Předkládaná diplomová práce se zabývá problematikou holocaustu v Evropě, zejména pak jeho průběhem na Slovensku. Jedná se o téma vyloženě interdisciplinární, takže kromě sociální psychologie se ke slovu dostává také obecná i právní historie, teorie práva a sociologie. Text je vystavěn na trestněprávním schématu skutkové podstaty trestného činu, která má čtyři obligatorní znaky, a to objekt trestného činu, objektivní stránka trestného činu, subjekt neboli pachatel trestného činu a subjektivní stránka trestného činu. Uvedenému schématu, díky němuž si práce přes značně široký záběr uchovává celistvost, odpovídají čtyři kapitoly - objekt holocaustu, objektivní stránka holocaustu, subjekt holocaustu a konečně subjektivní stránka holocaustu.

V první kapitole se diplomant rozepisuje o hodnotách postulovaných přirozeným právem, které byly ničeny jednotlivými skutky, jejichž souhrn označujeme právě termínem holocaust. Autor si správně vnímá toho, že ani přirozené právo neplatí vždy a všude, že se vyvíjí s rozvojem té které kultury a že tudíž v různých kulturních okruzích je jeho obsah různý. Rovněž nacistické právo mělo svou představu základních hodnot, jež zakládají spravedlnost, nebylo tedy striktně pozitivistické a namnoze se odvolávalo na politický a morální vývoj společnosti, který přinesl právě v pohledu na to, co je a není spravedlivé, zásadní změny. Tyto změny se ovšem velmi rychle dostávaly do platného práva; považovat Žida za méněcennou bytost bylo v posledku nejenom ve shodě s platným právem, ale i se spravedlností a morálkou, resp. jedno podmiňovalo a posilovalo druhé. Autor si v této souvislosti klade dosti záladnou, přesto však naprosto legitimní otázku: "Co by se bývalo stalo, kdyby nacismus v Evropě zvítězil?" Stejně se ptal i Eichmannův obhájce Servatius a pokračoval rozpravou o pravdě vítězů. Nacismus však nezvítězil a podobné otázky, jak autor také zdůrazňuje, by nás neměly svádět k hodnotovému relativismu. Jisté je v této souvislosti jedno: v nacistických vyhlazovacích táborech byla porušena všechna lidská práva, která považujeme za nezadatelná, nezczizitelná atd.

Ve druhé kapitole se autor soustřeďuje zpočátku na stručný přehled vývoje německého nacistického zákonodárství, zejména na norimberské zákony a zmiňuje také neblaze proslulou konferenci ve Wannsee, kde bylo rozhodnuto o "konečném řešení" židovské otázky, do něhož se zapojily, resp. byly zapojeny i další země, ať už ty okupované nebo satelitní a v neposlední řadě spojenecké. Autor věnuje největší pozornost Protektorátu Čechy a Morava, Francii, Belgii a Holandsku, Itálii, Dánsku a Bulharsku a oceňuje postoje obyvatelstva tří posledně uvedených zemí tváří v tvář německému nátlaku na likvidaci židovské populace. Jako odstrašující příklad antisemitismu naopak uvádí Rumunsko, kde Antonescova vláda byla ve vztahu k Židům "papežštější než německý papež". Ústředním dějištěm židovského utrpení však byl východ Evropy, zejména Polsko, Ukrajina a Bělorusko. Speciální podkapitolu pak autor věnuje situaci ve Slovenském státu. Všimá si, jak bylo postupné vylučování Židů ze společnosti a brzy poté vyvážení do táborů smrti legitimizováno a legalizováno. Z hlediska práva nejvýznamnějším dokumentem byl tzv. židovský kódex z r. 9. 9. 1941, následovaný celou řadou dalších diskriminačních zákonů a vládních nařízeních. Židé se stali obyvateli druhého řádu a nakonec byly legalizovány i deportace. Krátkou podkapitolu věnuje autor také perzekuci Romů.

Třetí kapitola je zaměřena na pachatele holocaustu. Po krátké zmínce o Německu autor opět přechází k situaci na Slovensku a mj. cituje "slavný" projev Jozefa Tisa, pronesený na dožínkové slavnosti v Holiči v srpnu 1942, v němž neblaze proslulý slovenský politik a kněz opravdu specificky uchopil novozákonní poselství "miluj bližního svého jako sebe sama", když prohlásil: "Láska k sebe je příkazom božím, a tá láska k sebe mi rozkazuje, aby som od seba odstránil všetko to, čo mi škodí, čo mi ohrozuje život. A že Slovákovi židovský živel ohrožoval život, myslím, o tom nikoho netreba presvedčovať." Tento citát nepotřebuje další komentář.

Poslední kapitola, zaměřená na subjektivní stránku holocaustu, je z celé práce "nejpsychologičtější". Autor si však také všímá role byrokracie. Vychází především z knihy Zygmunta Baumanna *Modernita a holocaust*, ale i z Arendtové a Kelmana. Speciální podkapitola se zaměřuje na velmi podstatnou okolnost holocaustu, totiž na dehumanizaci obětí, již se podařilo dosáhnout německé propagandě. V této souvislosti se zejména sociologům a sociálním psychologům vybavuje Mertonova teorie sebenaplňujícího se proroctví. Následující pasáž vychází především z myšlenek Frommových, zejména z jeho knihy *Strach ze svobody*. Setkáváme se zde s pojmy konformita, autoritativní osobnost atd. Frommovy úvahy o duši moderního člověka autor zajímavě kombinuje s myšlenkami Arendtové a dalších autorů. Celý text pak uzavírá krátká pasáž věnovaná slovenskému antisemitismu.

Předkládanou práci, která je mj. velice dobře napsaná, lze hodnotit jako výbornou, zejména proto, že autor dokázal propojit pohledy několika oborů v jeden ústrojný celek.

V Praze dne 1.9. 2009

JUDr. Jan Kosek

- konzultant -